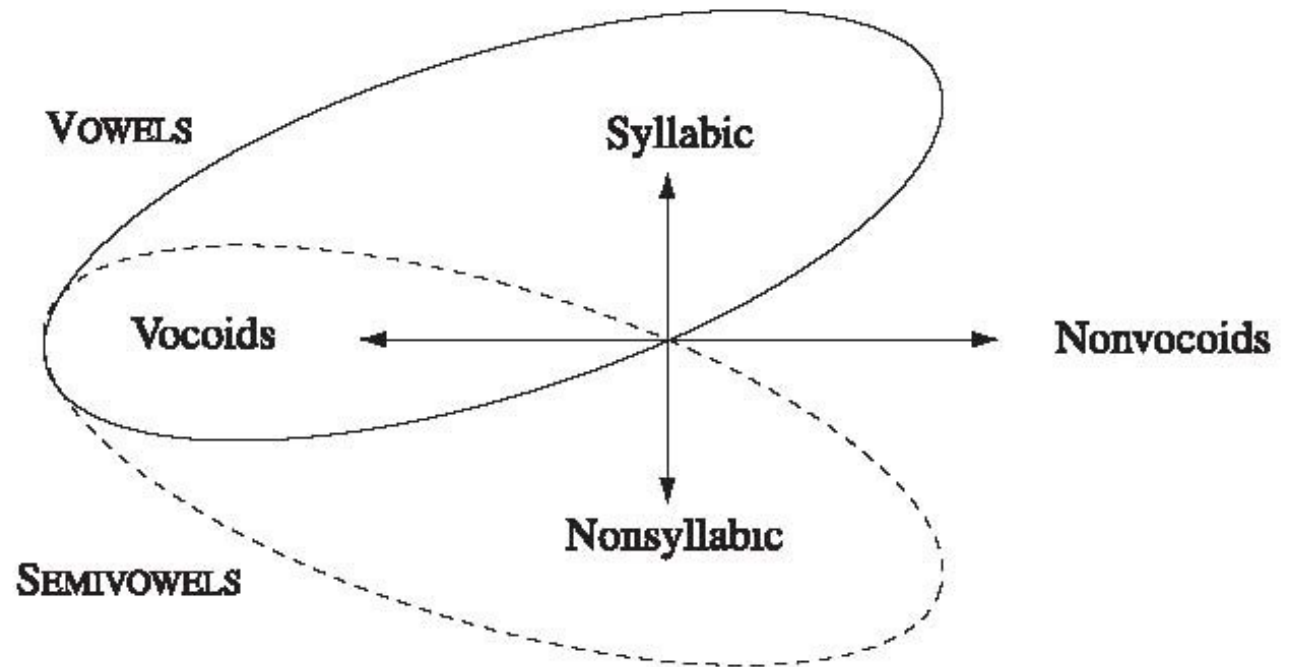

SEMIVOKÁLY (polovokály)

- hlásky na pomezí vokálů a konsonantů
- tónové hlásky, ale netvoří jádro slabiky
- jsou tvořeny „klouzavým“, plynulým pohybem artikulačních orgánů, tj. glajdy
- klasifikovány jako neslabičné vokály nebo jako typ aproximant

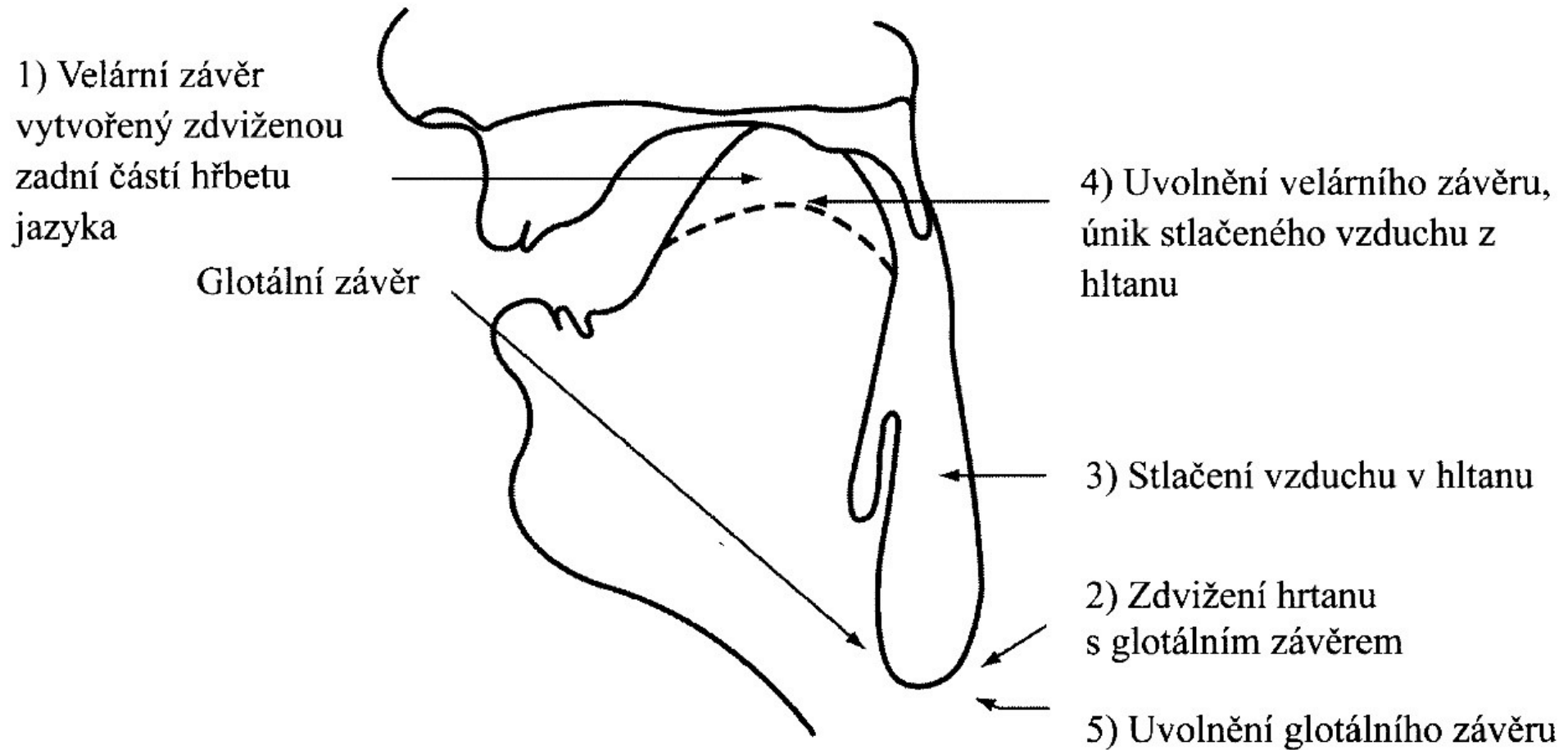
č. [jasno] <i>jasno</i>	fr. [nyi] <i>nuit</i> „noc“	korej. [ɯise] <i>uisa</i> „doktor“	angl. [win] <i>win</i> „vyhrát“
palatální aproximanta	labio-palatální aproximanta	velární aproximanta	labiovelární aproximanta
[j]	[ɥ]	[ɯ]	[w]
↑	↑	↑	↑
[i] přední nezaokrouhl. vokál	[y] přední zaokrouhlený vokál	[ɯ] zadní nezaokrouhl. vokál	[u] zadní zaokrouhlený vokál

INICIAČNÍ MECHANISMUS

- způsob a směr, jakým je vzduchový proud uveden do pohybu tak, aby vyvolal akustický efekt

		<i>Směr</i>	
		<i>egresivní</i>	<i>ingresivní</i>
<i>Způsob</i>	<i>pulmonický</i>	většina hlásek	(okrajové)
	<i>glotalický</i>	ejektivy	implozivy
	<i>velarický</i>	(nevyužívané)	mlaskavky

Ejektiva

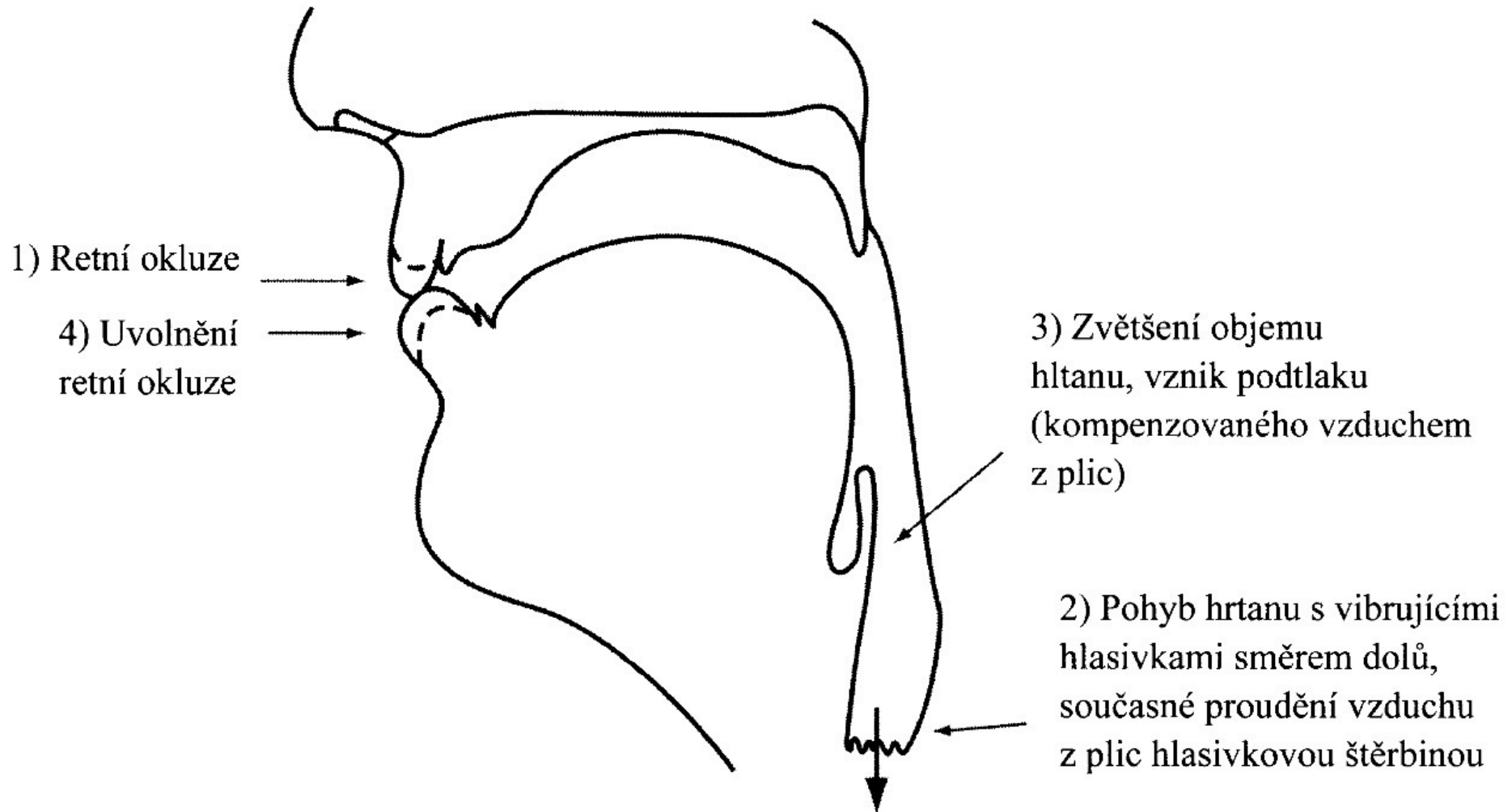
Obr. 7.1 Artikulační fázování velární ejektivy (podle: P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, Fort Worth: Harcourt, 2001)

Clicks		Voiced implosives		Ejectives	
⦿	Bilabial	ɓ	Bilabial	ʼ	Examples:
	Dental	ɗ	Dental/alveolar	pʼ	Bilabial
!	(Post)alveolar	f	Palatal	tʼ	Dental/alveolar
≠	Palatoalveolar	ɠ	Velar	kʼ	Velar
	Alveolar lateral	ɠ	Uvular	sʼ	Alveolar fricative

Výskyt ejektiv (příklady)

- africké jazyky (např. hauština)
- jazyky severoamerických indiánů (např. jazyk lakhota)
- kavkazské jazyky (např. čečenština)

Imploziva

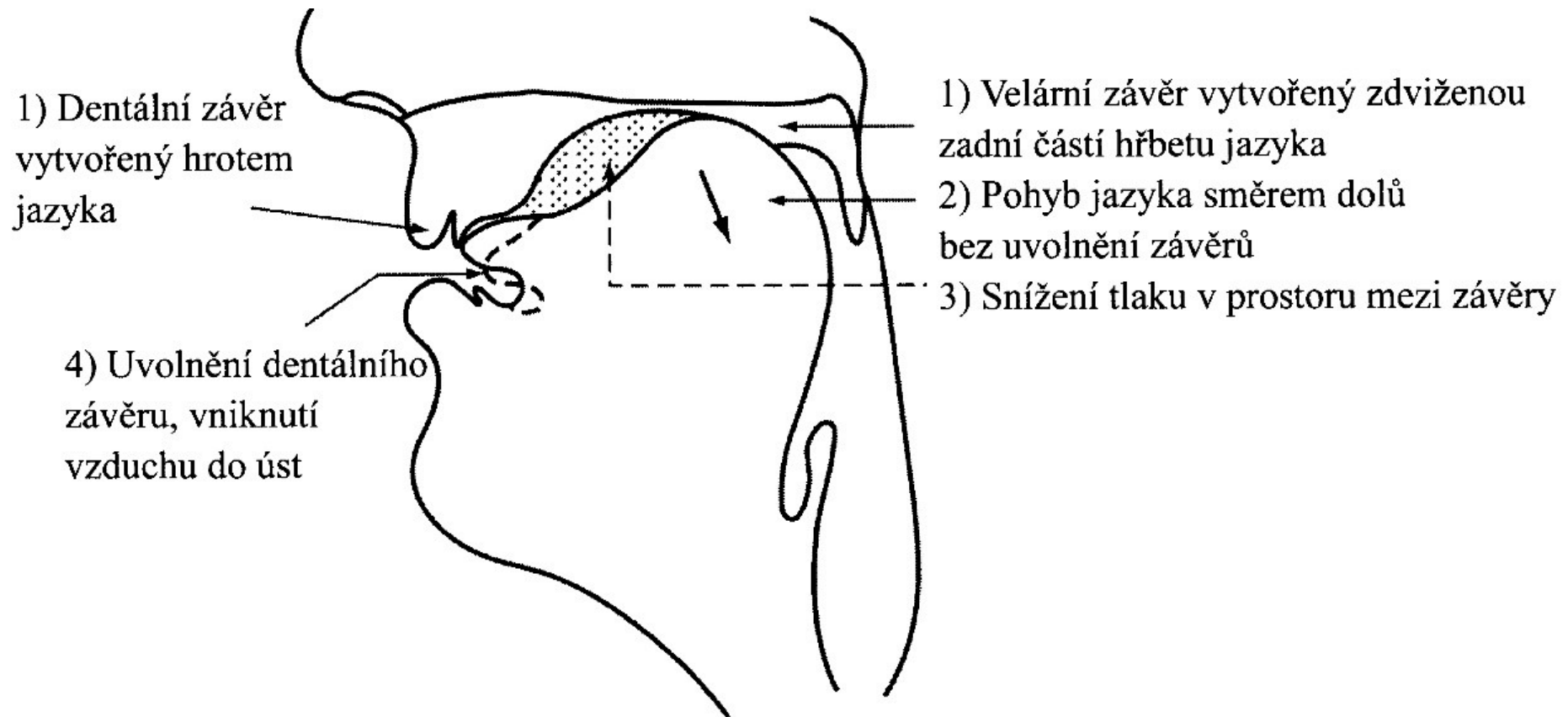
Obr. 7.3 Artikulační fázování bilabiální implozivy (podle: P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, Fort Worth: Harcourt, 2001)

Clicks		Voiced implosives		Ejectives	
⦿	Bilabial	ɓ	Bilabial	ʼ	Examples:
	Dental	ɗ	Dental/alveolar	pʼ	Bilabial
!	(Post)alveolar	f	Palatal	tʼ	Dental/alveolar
≠	Palatoalveolar	ɠ	Velar	kʼ	Velar
	Alveolar lateral	ʄ	Uvular	sʼ	Alveolar fricative

Výskyt impoziv (příklady)

- jazyky amerických indiánů (např. májština)
- sub-saharské africké jazyky (např. yuluština)
- sindhiština (indický jazyk)
- vietnamština (austroasijský jazyk)

Mlaskavka

Obr. 7.5 Artikulační fázování dentální mlaskavky (podle: P. Ladefoged, *A Course in Phonetics*, Fort Worth: Harcourt, 2001)

Clicks		Voiced implosives		Ejectives	
⦿	Bilabial	ɓ	Bilabial	ʼ	Examples:
	Dental	ɗ	Dental/alveolar	pʼ	Bilabial
!	(Post)alveolar	f	Palatal	tʼ	Dental/alveolar
≠	Palatoalveolar	ɠ	Velar	kʼ	Velar
	Alveolar lateral	ʄ	Uvular	sʼ	Alveolar fricative

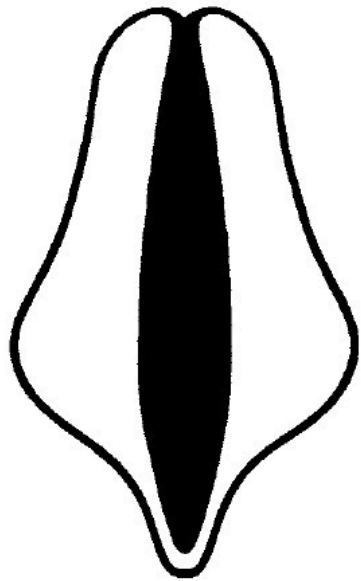
Výskyt mlaskavek (příklady)

- kojsanské jazyky (např. namaština)
- bantuské jazyky (např. zuluština)

TYPY HLASIVKOVÝCH ČINNOSTÍ / TYPY FONACE

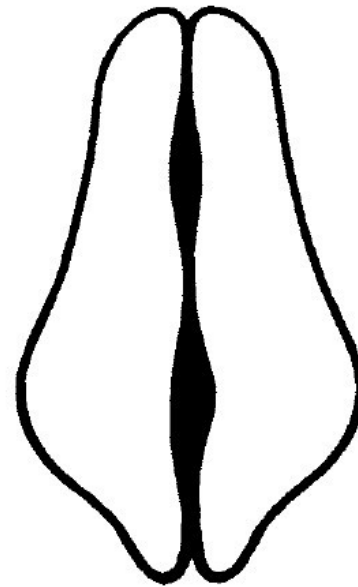
Bez fonace

- hlasivky rozevřeny a nekmitají, volný průtok vzduchu
- *neznělé hlásky*

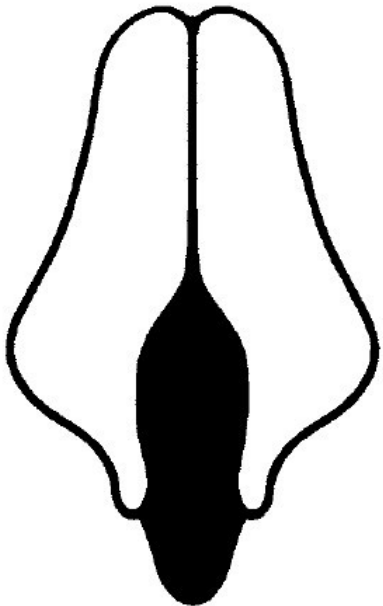
Modální fonace (MF)

- hlasivky těsně přiblíženy a pravidelně kmitají
- *znělé hlásky*

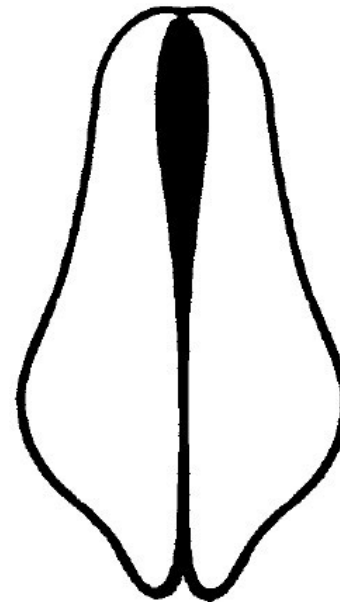
Dyšná fonace

- hlasivky kmitají s menší mírou kontaktu než při MF, průtok vzduchu je větší
- *dyšně znělé hlásky*

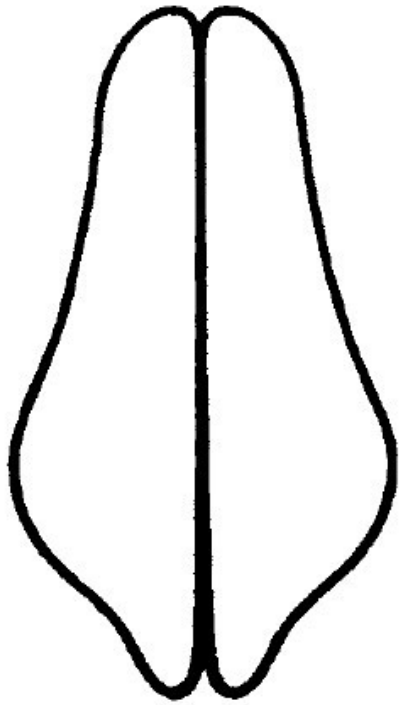
Třepená fonace

- hlasivky kmitají s větší mírou kontaktu než při MF
- větší napětí hlasivkového svalstva → nepravidelnosti ve fonaci
- *třepeně znělé hlásky*

Maximální kontakt

- hlasivky se dotýkají a nekmitají, průtok vzduchu uzavřen
- *glotální okluzíva („ráz“)*

Primární artikulace

konsonantická striktura vznikne na jednom místě a není
doplněna další strikturou

×

Dvojitá artikulace

striktura vznikne na dvou
místech současně

Sekundární artikulace

primární striktura je doplněna
další strikturou menšího
stupně

KONSONANTY S DVOJÍM MÍSTEM ARTIKULACE

- tvořeny dvojí artikulací, tj. striktura vznikne na dvou místech současně, tj. je vytvořena jiným artikulačním orgánem nebo jinou částí artikulačního orgánu
- např. dvojí okluze, dvojí konstrikce, dvojí aproximace
- [w] = konsonant s dvojí aproximací, labiální a velární

jazyk eggon, Nigérie:

[^hkpu] „zemřít“

[kpu] „klečet“

labio-velární okluzíva

posloupnost velární a labiální okluzívy

1 konsonant

2 konsonanty

další příklady:

švédština: *schall* [ʃ^hxal] „šála“

španělština: *inmóvil* [in^hmoβil] „nepohyblivý“

KONSONANT SE SEKUNDÁRNÍ ARTIKULACÍ

- k primární strikture je přidána další striktura menšího stupně, která je vytvořena jiným artikulačním orgánem nebo jinou částí artikulačního orgánu
- lze též chápat jako přidání vokalické artikulace ke konsonantům

Funkce sekundární artikulace

- může být výsledkem koartikulace (= současnou a kontinuální činností artikulačních orgánů)
kytara × kulatý × kamarád
- v mnoha jazycích také existuje významotvorný rozdíl mezi „normálními“ konsonanty a konsonanty se sekundární artikulací

Palatalizace

- doprovodné zdvižení jazyka k palatální oblasti
- přidání artikulačního pohybu odpovídajícímu vokálu [i], resp. [j], tj. přidání vysokého předního pohybu jazyka
- IPA: symbol [j]

ruština:

nepalatalizované

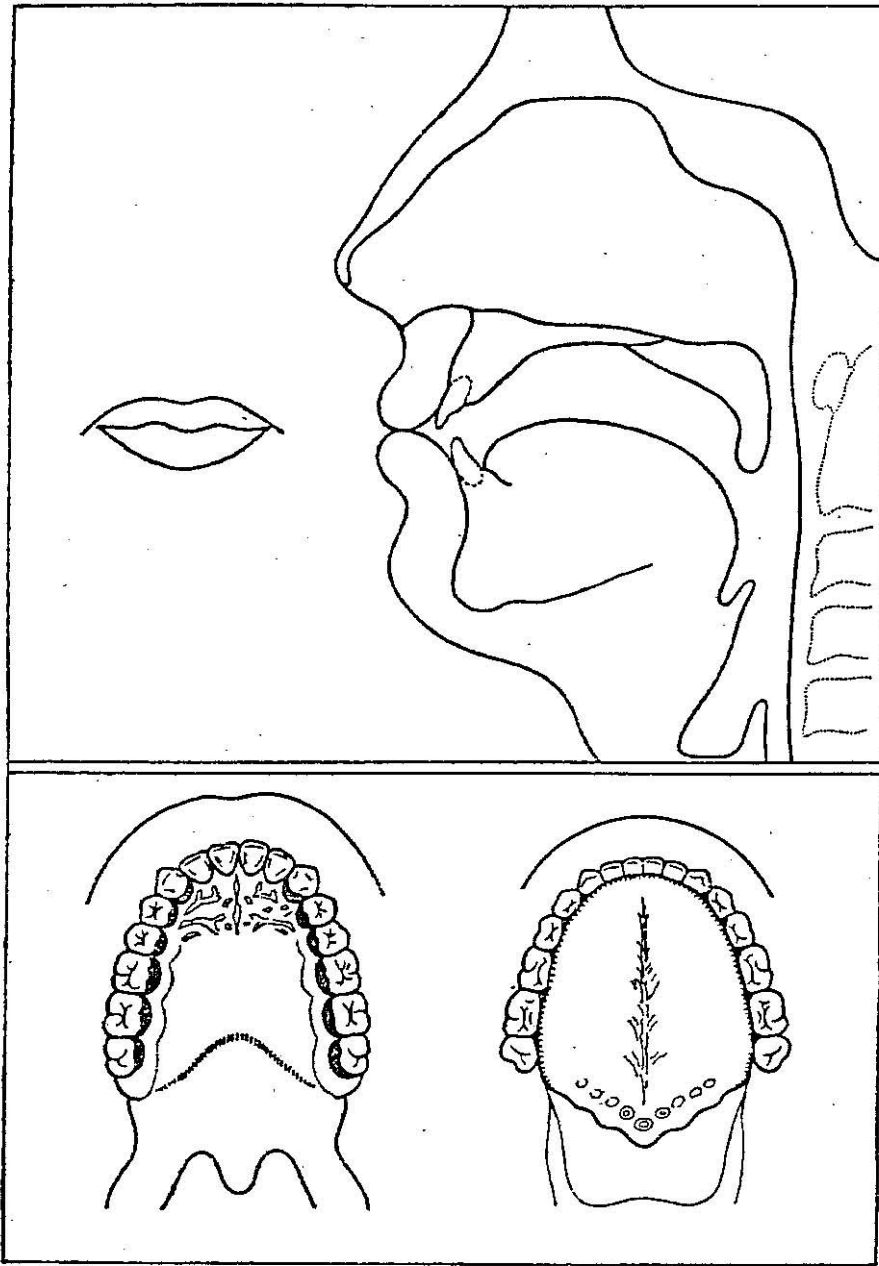
[nos] „nos“

[sok] „džus“

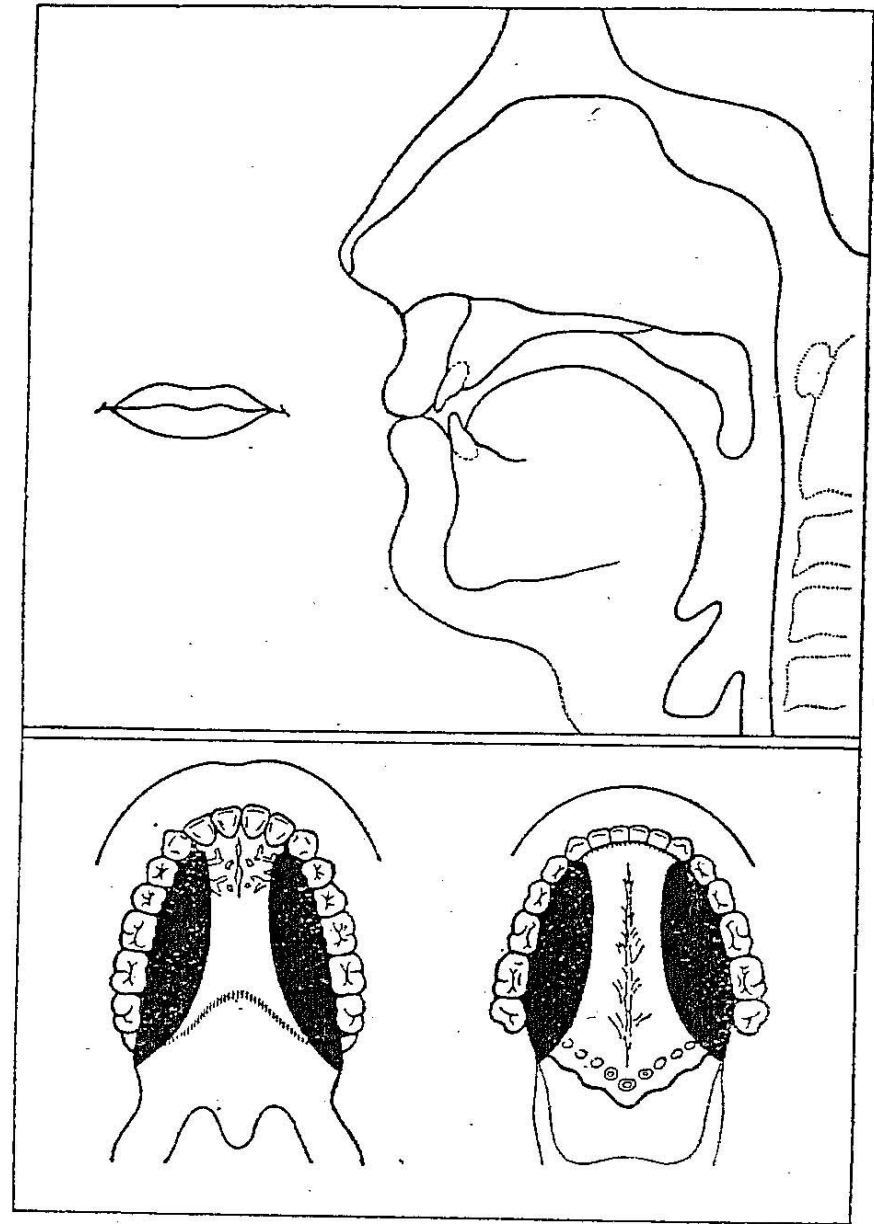
palatalizované

[n^jos] „nesl“

[s^jok] „šlehnul“

Obr. 4. Bilabiální nasála *m*

Obr. 4C. Palatalisované *m*

Velarizace

- doprovodné zdvižení zadní části jazyka, tj. hřbetu jazyka k velární oblasti
- přidání artikulačního pohybu odpovídajícímu vokálu [u], ale bez zaokrouhlení rtů
- IPA: symbol [~] nebo [ʏ]

irština:

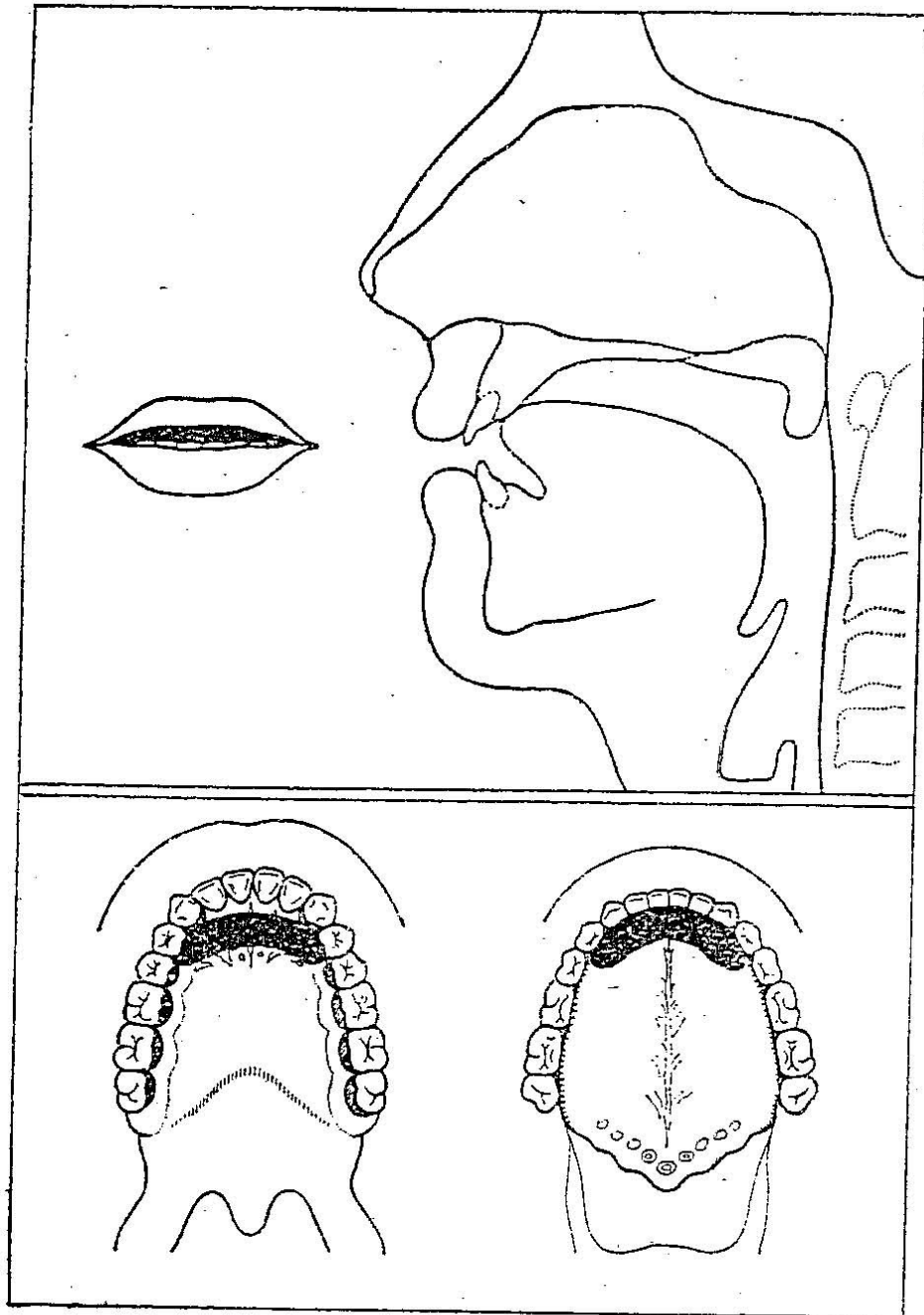
velarizované

[bʏo:] „kráva“

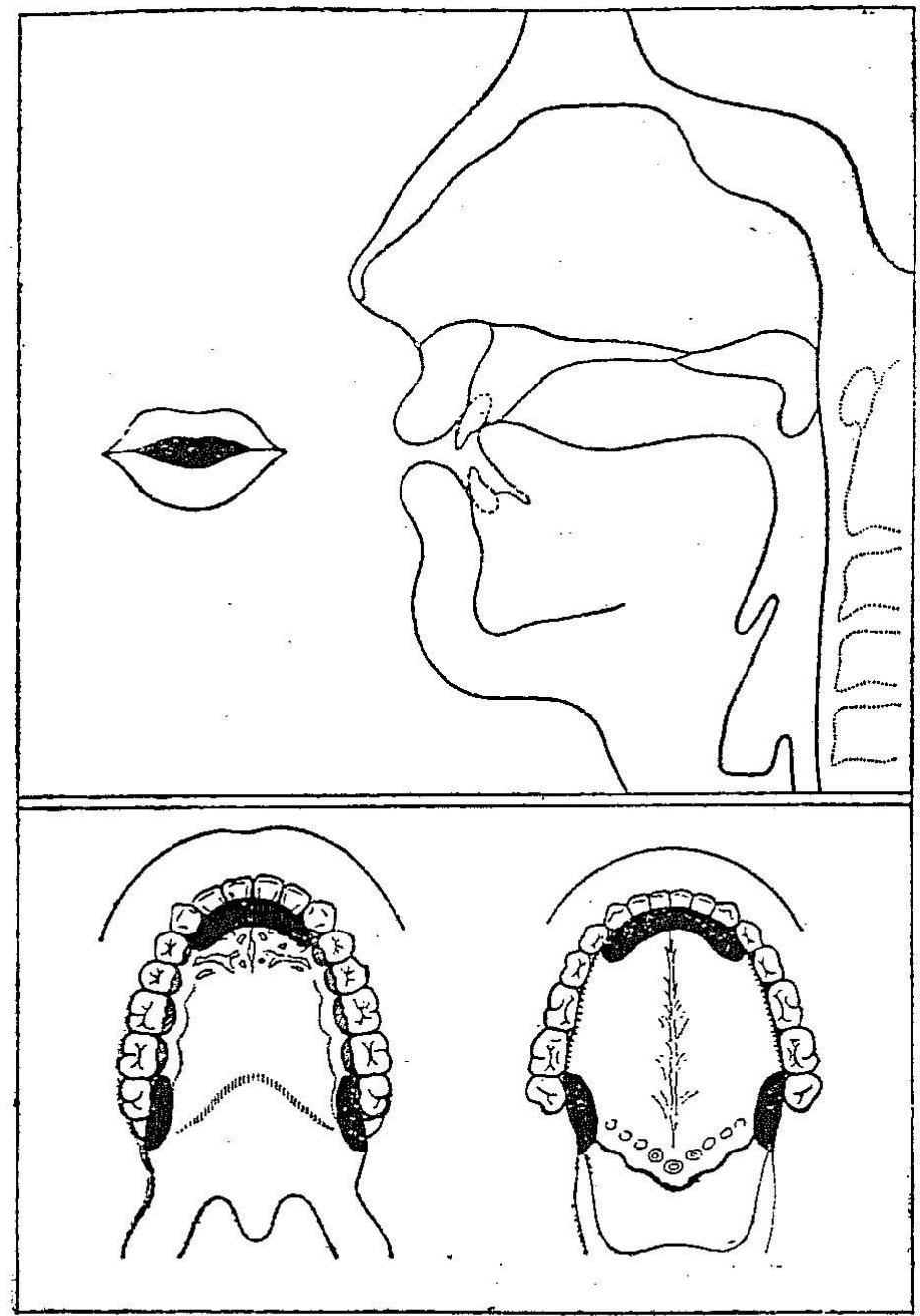
palatalizované

[bʲo:] „naživu“

- velarizované *l*, „dark *l*“ = [ɫ], např. angl. *fill*

Obr. 19. Střední l

Obr. 19D. Tvrdé l

Faryngalizace

- doprovodná striktura v hrdle (farynx), tedy snížení hřbetu jazyka a sevření hrdla (posun kořene jazyka dozadu)
- přidání artikulačního pohybu podobnému vokálu [ɑ] (= nejnižší a nejzadnější možný vokál)
- IPA: symbol [~] nebo [ʕ]

jordánská arabština, Jordán:

nefaryngalizované

[tu:b] „litovat“

faryngalizované

[tʕu:b] „cihly“

Labializace

- doprovodné zaokrouhlení rtů
- přidání artikulace odpovídající vokálu [u], resp. aproximantě [w]

jazyk twi, Ghana:

nelabializované

[àká] „někdo kousl“

labializované

[àk^wá] „(říct něco) nepřímo,
zaobaleně“